

ГОРОДЕЦЬКА

Тетяна Едуардівна
tgorodetskaya@ukr.net

УДК 336.14

БЮДЖЕТ УЧАСТІ – ІННОВАЦІЙНИЙ
ПІДХІД РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ
МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

СУХОМЛИНОВА

Анастасія Сергіївна
cafedra.pf@gmail.comBUDGET OF PARTICIPATION -
INNOVATIVE APPROACH OF
DISTRIBUTION OF LOCAL BUDGETк.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Харківський
інститут фінансів КНТЕУстудент, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

У статті проаналізовано особливості фінансування видатків місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Узагальнено ключові аспекти формування бюджету участі в складі місцевих бюджетів. Досліджено механізм взаємодії виконавчих органів Харківської міської ради та мешканців міста в питаннях розподілу бюджетних коштів та основні елементи громадського бюджетування. За підсумками проведеного дослідження запропоновано оптимізувати видатки місцевого бюджету на основі підвищення рівня прозорості процесу прийняття рішень шляхом надання мешканцям міста можливості впливу на бюджетну політику.

* * *

В статье проанализированы особенности финансирования расходов местных бюджетов в условиях финансовой децентрализации. Сформулированы ключевые аспекты формирования бюджета участия в составе местных бюджетов. Исследован механизм взаимодействия исполнительных органов Харьковского городского совета и жителей города в вопросах распределения бюджетных средств и основные элементы общественного бюджетирования. По итогам проведенного исследования предложено оптимизировать расходы местного бюджета на основе повышения уровня прозрачности процесса принятия решений путем предоставления жителям города возможности влияния на бюджетную политику.

* * *

Introduction. In the conditions of budgetary decentralization of financial resources of local self-government bodies in the process of providing citizens with public services financial and economic relations arise. They require careful research to optimize local budget expenditures and ensure the sustainable development of administrative-territorial units.

Purpose. The purpose of the paper is to study the budget of participation as one of the mechanisms of public participation in the budget process and to monitor the expenditures of local budgets in the context of fiscal decentralization.

Results. The article analyzes the features of local budget expenditures financing in the context of financial decentralization. Expenditures of local budgets are particularly closely related to the interests of all the population and have a significant impact on the social, cultural, economic development of specific territories and the state in general, therefore, public budgeting is one of the mechanisms of public participation in the budget process and is a democratic process that involves granting citizens the right to distribute part of the local budget. The key aspects of forming the budget of participation in the composition of local budgets are summarized. The funds of the Kharkiv public budget are directed to innovative projects that involve the development of urban infrastructure by using modern approaches and technologies which are designed to raise the city and urban infrastructure to a qualitatively new level of development. The mechanism of interaction between the executive authorities of the Kharkiv city council and the city residents in the issues of distribution of budget funds and the main elements of public budgeting is explored. It has been shown that control, monitoring of projects implementation and evaluating of their effectiveness is one of the most important stages of public budgeting. This will make it possible to adjust the priorities of the Program and to provide effective control by the community over the target spending of budget funds.

Conclusion. According to the results of the study, it was proposed to optimize the local budget expenditures by increasing the level of transparency of the decision-making process by providing residents with the opportunity to influence the budget policy. The tool of public participation in the budget process should be a public budget that will allow residents to decide on their own, on which needs funds from the local budget should be directed.

Ключові слова: бюджет участі, місцевий бюджет, видатки місцевих бюджетів, децентралізація, громадський бюджет

Ключевые слова: бюджет участия, местный бюджет, расходы местных бюджетов, децентрализация, общественный бюджет

Keywords: budget of participation, local budget, expenses of local budgets, decentralization, public budget

ВСТУП

Розвиток процесів демократизації суспільства та бюджетної децентралізації розширює не лише права органів місцевого самоврядування в формуванні та використанні власних фінансових ресурсів, а й надає можливість участі в них громадськості. Одним із механізмів такої взаємодії в бюджетному процесі є інститут прямого самоврядування громади – суспільний (громадський) бюджет.

У процесі місцевого фінансування розкривається

перш за все спрямованість бюджету на виконання функцій органів місцевого самоврядування, визначається рівень їхньої корисності та стратегічний напрям розвитку території. Видатки місцевих бюджетів регулюють та стимулюють розвиток сфер економіки регіонів у територіально-галузевому аспекті та задоволенні потреб населення, а також віддзеркалюють наслідки економічних і соціальних змін, що відбуваються в суспільстві [1].

Вагома суспільна значимість проблем, пов'язаних із здійсненням видатків місцевих бюджетів, зумовлена

їх винятковою роллю у забезпеченні надання якісних і доступних суспільних послуг населенню, вимагає активних наукових досліджень у цьому напрямку.

У вітчизняній економічній науці дослідженню проблем видатків місцевих бюджетів присвячено праці таких провідних вчених, як О. Василик, В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, К. Павлюк, Г. Поляк, В. Федосов, С. Юрій та ін.

МЕТА РОБОТИ – дослідження бюджету участі як одного із механізмів участі громадськості у бюджетному процесі та проведення моніторингу видатків місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною та методологічною основою дослідження виступають нормативно-правові та законодавчі акти, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених в області бюджетної політики, опрацьовані авторами особисто.

Для вирішення поставленої у роботі мети було використано методи аналізу і синтезу, аналогії тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Україна сьогодні прямує шляхом гармонійної інтеграції у світове співтовариство, що передбачає широку участь громадян у веденні державних справ. Ідея громадського бюджету виникла в 1989 р. в місті Порту-Алегрі (Бразилія) та була успішно перейнята та втілена багатьма містами в усьому світі. В Україні з 2015 р. також йде запровадження громадського бюджету, на сьогодні ідею втілюють такі міста як Київ, Львів, Дніпро, Полтава, Чернівці, Черкаси, Рівне, Тернопіль тощо.

Громадський бюджет забезпечує зміцнення громади шляхом надання її членам можливості обговорення основних проблем та прийняття спільних виважених рішень. Кожен мешканець має можливість подати власну пропозицію стосовно фінансування за рахунок коштів громадського бюджету та шляхом голосування вирішити, яка з поданих пропозицій найкраща та має бути впроваджена.

Бюджет участі (громадський бюджет) – механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю, спрямований на залучення громадян до участі у бюджетному процесі, зокрема шляхом прямої демократії, через визначення пріоритетів бюджетних витрат чи подання проектів, об'єднання в проектні команди, голосування за такі проекти, здійснення контролю за їх реалізацією [2].

«Партисипаторний бюджет», «бюджет участі», «відкритий бюджет», «громадський бюджет», «суспільний бюджет» – так називається даний інститут прямого самоврядування громади в різних джерелах. Ключова ідея при цьому залишається незмінною – виділення частини коштів місцевого бюджету для реалізації проектів, запропонованих самими громадянами, а не тільки депутатами. Іншими словами, бюджет участі створює громадську альтернативу по відношенню до депутатського корпусу місцевих рад в питанні розподілу коштів [3].

З метою запровадження громадського бюджету (бюджету участі) у місті Харкові, зміцнення територіальної громади шляхом надання її членам можливості прийняття спільних виважених рішень та вирішення основних питань розвитку міста через запровадження

сучасних демократичних механізмів взаємодії громадян із органами влади, підвищення громадянської активності населення, на підставі ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», керуючись ст. 59 зазначеного Закону, Харківська міська рада затвердила Міську цільову програму «Громадський бюджет (бюджет участі) міста Харкова» на 2018-2021 рр. [4].

Метою Програми є налагодження ефективного системного діалогу органів місцевого самоврядування міста з його мешканцями, широке залучення громадськості до питань визначення напрямків використання бюджетних коштів для задоволення потреб мешканців міста Харкова.

Кошти громадського бюджету міста Харкова спрямовуються на інноваційні проекти, що передбачають розвиток міської інфраструктури з використанням сучасних підходів і технологій, покликані підняти місто та міську інфраструктуру на якісно новий рівень розвитку.

Кошти громадського бюджету розподіляються за категоріями проектів:

- проекти, що подаються авторами – фізичними особами, на які виділяється 60 % загального обсягу громадського бюджету;
- проекти, що подаються авторами – громадськими організаціями, на які виділяється 40 % загального обсягу громадського бюджету.

Громадське бюджетування в місті Харкові включає в себе:

1. Попередній етап, спрямований на запровадження громадського бюджету в місті Харкові.
2. Інформаційну кампанію з ознайомлення мешканців з основними засадами та принципами громадського бюджету.
3. Організацію процесу подання проектів.
4. Прийом проектів, аналіз поданих проектів із залученням спеціалістів та громадськості.
5. Презентацію проектів авторами та інформаційну кампанію стосовно ознайомлення мешканців з проектами.
6. Інформаційне супроводження процесу відбору проектів та голосування.
7. Визначення проектів-переможців шляхом голосування мешканців.
8. Надання бюджетних повноважень відповідному головному розпоряднику коштів бюджету міста.
9. Реалізацію проектів-переможців.
10. Контроль за виконанням проектів.
11. Звітування про впровадження проектів [4].

У 2019 р. громадський бюджет міста Харкова затверджено Міською цільовою програмою «Громадський бюджет (бюджет участі) міста Харкова на 2018-2021 роки» в сумі 50 млн. грн. (30 млн. грн. виділяється на ініціативи громадян, 20 млн. грн. – на проекти організації). Фінансування видатків на забезпечення реалізації проектів розвитку місту, що обрані безпосередньо членами територіальної громади міста шляхом відкритого голосування, здійснюється за спеціальним фондом відповідно паспорту бюджетної програми місцевого бюджету на 2019 р. «Реалізація інших заходів щодо соціально-економічного розвитку територій». Кількість обраних проектів – 80, середня вартість виконання одного проекту – 625000 грн. [5].

Кошти громадського бюджету міста Харкова спря-

мовуються на інноваційні проекти, що передбачають розвиток міської інфраструктури з використанням сучасних підходів і технологій, покликані підняти місто та міську інфраструктуру на якісно новий рівень розвитку.

Слід також зазначити, що одним із найбільш важливих етапів громадського бюджетування є контроль, моніторинг реалізації проектів та оцінка їх ефективності. Це дозволить скорегувати пріоритети Програми, а також здійснити громаді ефективний контроль за цільовим витрачанням бюджетних коштів.

ВИСНОВКИ

Тобто, бюджет участі – це європейська практика діалогу між владою та громадянами, яку переймають демократично зорієнтовані українські міста та об'єднані територіальні громади, що передбачає активне залучення громадян, підвищення громадянської освіти, відчуття причетності до творення майбутнього свого міста та місцевий патріотизм, подолання бар'єрів у спілкуванні між мешканцями та органами влади, прозорий спосіб ведення діалогу з громадянами, підвищення рівня прозорості прийняття рішень, розвиток громадянського суспільства в цілому. Бюджет участі наділяє мешканців правом впливу на розподіл бюджету, а владі приносить актуальні ідеї стратегічного локального розвитку шляхом підвищення ефективності бюджетного планування за рахунок визначення бюджетних витрат та формування стратегії розвитку міста з огляду на пріоритети мешканців.

Таким чином, бюджет участі як інструмент прямої демократії запроваджує інноваційний підхід розподілу витрат місцевого бюджету та є одним із механізмів участі громадськості у бюджетному процесі, який передбачає надання громадянам права розподілу частини коштів місцевого бюджету. Громадський бюджет являє собою модель, яка дозволяє мешканцям міста самостійно шляхом голосування обрати потреби, на які спрямувати частину коштів місцевого бюджету.

Список використаних джерел

1. Глуценко Ю.А. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 3. С. 140-149.
2. Про схвалення Концепції розвитку електронної демо-

кратії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/40132>.

3. «Бюджет участі» у Харкові: шанс для громади або імітація самоврядування? URL: <http://od.org.ua/uk/бюджет-участия-в-харькове-шанс-для-г/>

4. Про затвердження Міської цільової програми «Громадський бюджет (бюджет участі) міста Харкова» на 2018-2021 роки: рішення 14 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 20.09.2017 № 725/17. URL: <http://www.city.kharkov.ua/ru/document/pro-zatverdzhennya-miskoi-tsilovoi-programi-gromadskiy-byudzheth-byudzheth-uchasti-mista-kharkova-na-2018-2021-roki-51796.html> (дата звернення: 14.02.2019).

5. Паспорти бюджетних програм Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради як головного розпорядника коштів. URL: https://data.gov.ua/dataset/29a9a482-17b1-4ca2-b89d-72be94127375/resource/9c84ba9b-5783-45ca-aca8-0078f87d3757/download/pasport_obshch-biud-_2019.xls

References

1. Hlushchenko Y.A. Optimization of expenditures of local budgets of Ukraine in the system of local self-government. Theory and practice of public administration. 2015. № 3. pp. 140-149. (in Ukrainian)

2. About Approval of the Concept of the Development of Electronic Democracy in Ukraine and the Plan of Measures for its Implementation: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 8, 2017 № 797-p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/40132>. (in Ukrainian)

3. "Participation budget" in Kharkiv: a chance for the community or imitation of self-government? URL: <http://od.org.ua/uk/бюджет-участия-в-харькове-шанс-для-г/> (in Ukrainian)

4. About Approval of the City Target Program "Public Budget (Participation Budget) of Kharkiv City" for 2018-2021: Decision of the 14th Session of the Kharkiv City Council of the 7th convocation dated September 20, 2017 № 725/17. URL: <http://www.city.kharkov.ua/ru/document/pro-zatverdzhennya-miskoi-tsilovoi-programi-gromadskiy-byudzheth-byudzheth-uchasti-mista-kharkova-na-2018-2021-roki-51796.html> (in Ukrainian)

5. Passports of budgetary programs of the Budget and Finance Department of the Kharkiv City Council as the main spending unit. URL: https://data.gov.ua/dataset/29a9a482-17b1-4ca2-b89d-72be94127375/resource/9c84ba9b-5783-45ca-aca8-0078f87d3757/download/pasport_obshch-biud-_2019.xls (in Ukrainian)